

FORSVARETS BYGNINGS- OG ETABLISSEMENTSTJENESTE

FORSVAR FOR NATUREN

TANKOMRÅDE UNDERSTED NORD

DRIFTS- OG PLEJEPLAN 2012-2026

Titel: Understed Nord, Drifts- og plejeplan
2012-2026

Udgivelse: Forsvarets Bygnings- og
Etablisementstjeneste, 2013

Udarbejdelse: Orbicon A/S, Asger Astrup Kristensen

Kvalitetssikring: Forsvarets Bygnings- og
Etablisementstjeneste,
Skovrider Kristian Ahlefeldt Gernow

Godkendelse: Forsvarets Bygnings-
og Etablisementstjeneste,
chef for Miljøafdeling,
Boie Skov Frederiksen

Fotos: Orbicon A/S

**Layout og
produktion:** BUCHS AS

ISBN: 987-87-92898-04-3

Internetversion: Planen kan findes i elektronisk
format på www.forsvaret.dk

INDHOLD

1. RESUMÉ	8
2. INDLEDNING	10
2.1. Forsvarets drifts- og plejeplaner.....	10
2.2. Konkret om drifts- og plejeplanen for Understed Nord	15
3. MÅLSÆTNINGER	16
3.1. Forsvarets generelle drifts- plejemålsætninger	16
3.2. Konkrete drifts- og plejemålsætninger for Understed Nord	17
4. STATUS	18
4.1. Ejendomsoversigt og kortgrundlag	18
4.2. Militæranvendelse	19
4.3. Naturbeskyttelse	20
4.4. Publikumshensyn.....	22
4.5. Landskab og geologi	22
4.6. Historie	23
5. ANALYSE	24
5.1. Ny indsats.....	24
6. MODELLER	26
6.1. Lysåben natur.....	26
6.2. Modeller til skovdrift	28
6.3. Skovudviklingstyper	29
6.4. Artsbeskyttelse	32
7. AKTIVITETER	34
8. REFERENCER	36
9. BILAG	38
KORTBILAG	38

LÆSEVEJLEDNING

Drifts- og plejeplanen indeholder ni kapitler med følgende emner:

Kapitel 1 (Resumé):

Kortfattet opsummering af drifts- og plejeplanens indhold.

Kapitel 2 (Indledning):

Beskrivelse af baggrunden for drifts- og plejeplaner på Forsvarets arealer generelt som specifikt.

Kapitel 3 (Målsætning):

Gennemgang af de kort- og langsigtede målsætninger for Understed Nord fordelt på strategiske, taktiske og operationelle mål.

Kapitel 4 (Status):

Status for forholdene på Understed Nord ved planperiodens start.

Kapitel 5 (Analyse):

Analyse af indsatsprogrammet for den kommende planperiode og tilhørende prioriteringer.

Kapitel 6 (Modeller):

Beskrivelse af aktivitetsmodeller for de mest fremtrædende aktivitetstyper i den kommende planperiode.

Kapitel 7 (Aktiviteter):

Anvisning af planperiodens konkrete realisering af indsatsprogrammet ved hjælp af specifikke aktiviteter.

Kapitel 8 (Referencer):

Sammenstilling af litteraturhenvisninger fra drifts- og plejeplanens enkeltkapitler.

Kapitel 9 (Bilag):

Udvalgte bilag til understøttelse af drifts- og plejeplanens hovedtekst.

Hvert af ovennævnte kapitler indledes med en kort opsummering af kapitlets væsentligste indhold. Denne opsummering fremgår med kursiv for at adskille den fra den øvrige tekst.

1. RESUMÉ

Forsvarsministeriets arealer ved Understed Nord omfatter i alt ca. 14 ha. Området udgøres af skovbevoksede arealer, der anvendes til drift og vedligehold af NEPS North European Pipeline System. Området har ikke tidligere været underlagt dokumenteret planlægning, og nærværende plan udgør således den første drifts- og

plejeplan for Understed Nord. Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste, er ansvarlig for udarbejdelse af denne plan.

Planen fastsætter som et grundlæggende mål at bevare arealerne ved Understed Nord som en velfungerende lokalitet for opfyldelse af Totalforsvarets behov. Samtidig sættes målene for naturbeskyttelse højt. De er affødt af Understed Nord's naturværdier, herunder både nationalt og internationalt beskyttede og prioriterede naturtyper og arter, hvor Natura 2000-målsætningerne spiller en særlig rolle.

Drifts- og plejeplanen giver en detaljeret status for forholdene på Understed Nord ved planperiodens start, herunder ejendoms- og matrikelforhold, forvaltning, historie, arealanvendelse, naturværdier samt publikumshåndtering. Hele Understed Nord er beliggende i internationalt beskyttet Natura 2000-område, men der er dog ikke udpeget egentlige habitatnaturtyper.

Blandt de største udfordringer for forvaltningen af arealerne ved Understed Nord er konverteringen af skovdriften i overensstemmelse med naturnære principper. For de lysåbne naturtyper repræsenteret i området udgør tilgroning med vedplanter og græsser en trussel. Der planlægges derfor med fokus på skovdriften samt for forbedring af tilstanden på de lysåbne naturarealer.

Selve indsatsen formuleres i planens afsnit om behandlingsmodeller, som er fastlagt ud fra Forsvarsministeriets nyligt udarbejdede generelle retningslinier for forvaltning af de forskellige arealtyper. Disse modeller omsættes til konkrete aktiviteter, hvor der for Understed Nord dels er tale om engangsindgreb i form af rydning mv. og dels løbende naturpleje, blandt andet i form af slåning.

2. INDLEDNING

Afsnittet beskriver baggrunden for drifts- og plejeplaner på Forsvarets arealer generelt, herunder formålet med planlægningen, planprocessen, retsvirkning, implementering af Natura 2000-planlægningen m.v. Desuden beskriver det mere konkret baggrunden for drifts- og plejeplanen for Understed Nord.

Igennem de sidste 100 år er en række områder i Danmark blevet udlagt til militære formål, herunder særligt som skyde- og øvelsesterræner. Forsvaret råder således i dag over et samlet areal på ca. 33.000 ha, hvoraf størstedelen udgøres af nogle få meget store terræner. En stor del af arealet udgøres af naturområder eller tidligere landsbrugsarealer, der ikke for nylig har været i om drift. Der er også på en del terræner arealer, der er bortforpagtet til ekstensivt landbrug eller som drives som skov. De væsentligste målsætninger for arealerne er dog anvendelsen til militære uddannelsesformål og naturbeskyttelse, hvortil kommer, at Forsvarets arealer i disse år åbnes for publikum, når dette kan forenes med de primære målsætninger. For langsigtet at tilgodese de interesser, der er tilknyttet terrænerne, er det helt afgørende at sikre en effektiv og målrettet planlægning, hvilket har været en høj prioritet hos Forsvaret igennem de seneste årtier.

2.1. Forsvarets drifts- og plejeplaner

Siden 1991 er der for en række af Forsvarets skyde- og øvelsesterræner udarbejdet drifts- og plejeplaner med henblik på at sikre mulighederne for den nødvendige uddannelse og træning af enheder under realistiske vilkår og samtidig tilgodese hensynet til naturbeskyttelse og publikum. Drifts- og plejeplaner tager udgangspunkt i Forsvarsministeriets Miljø- og Naturstrategi 2012-2015 (Forsvarsministeriet, 2012). Der foreligger i dag 44 sådanne planer, der for en dels vedkommende er udarbejdet i et samarbejde mellem Skov- og Naturstyrelsen og Forsvaret.

Fra 2007 har Forsvaret besluttet selv at udarbejde nye og revidere eksisterende planer i takt med, at disse udløber. Drifts- og plejeplanerne er således fortsat det redskab, som Forsvaret anvender til at implementere miljø- og naturstrategien og til at gennemføre en arealforvaltning, der bedst muligt afvejer de mange hensyn, der knytter sig til militære terræner. Det sikres løbende, at eksisterende og nye lovmæssige bindinger, herunder fx kravene til beskyttelse af internationalt prioriterede naturtyper og arter, bliver integreret i planlægningen. Planerne udarbejdes i henhold til Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjenestens (FBE) generelle retningslinier for udarbejdelse af drifts- og plejeplaner (FBE, 2011a).

Drifts- og plejeplaner omhandler i princippet alle forhold, der knytter sig til forvaltningen af de militære områder. Problematikken om støjgener fra militære aktiviteter er dog ikke indeholdt, men henhører under særlig regulering via Bekendtgørelse om støjregulering af Forsvarets øvelsespladser og skyde- og øvelsesterræner (Miljøministeriet, 2007).

2.1.1. Formål og målgruppe

Formålet med drifts- og plejeplaner er at sikre et for Forsvaret bindende dokument, der

- beskriver de militære, naturbeskyttelses- og publikumsmæssige målsætninger, der knytter sig til et givet terræn,

- fremlægger en status for terrænets værdier og anvendelse,
- foretager en analyse af, hvordan målsætningerne bedst tilgodeses og forenes,
- opstiller visioner for den langsigtede udvikling af terrænet,
- fastlægger generelle modeller og konkrete aktiviteter for forvaltningen i den pågældende planperiode, og
- sikrer ejerskab blandt såvel interne som eksterne bi-dragydere igennem inddragelse i tilblivelsesprocessen.

Den primære modtager af drifts- og plejeplanen er Naturdriftselementet i Kompetencecenter Skyde- og øvelsiterræner Danmark (KCDK), der har ansvaret for den daglige drift af terrænet og implementering af planen, samt de militære brugere. Hertil kommer øvrige myndigheder, frem for alt kommunen, som med drifts- og plejeplanen opnår et solidt og veldokumenteret udgangspunkt for administrationen af lovgivning på terrænerne, særligt lovgivning om planlægning, miljømål, naturbeskyttelse og vandløb. Endelig er planen rettet mod befolkningen, herunder ikke mindst lokale interessenter, der ønsker at anvende terrænerne til fritidsformål.

2.1.2. Indhold

Forsvarets drifts- og plejeplaner er traditionelt opbygget således, at der på basis af et omfattende beskrivende statusafsnit og en opstilling af Forsvarets egne ønsker samt ønsker fra eksterne bidragydere foretages en afvejning. Denne leder frem mod en konkret opstilling af aktiviteter til implementering af planen. De foreliggende drifts- og plejeplaner er ganske omfattende og giver en detaljeret beskrivelse af de enkelte terræner.

Det er hensigten, at reviderede og nye planer bliver så operationelle som muligt. De beskrivende afsnit er derfor søgt begrænset, således at planerne i videst mulige omfang refererer til allerede publiceret eller på anden måde tilgængelig information, fx drifts- og plejeplaner, der rummer en stor mængde meget værdifuld dokumentation. Samtidig er det hensigten, at planerne for at bevare størst mulig aktualitet ikke beskriver forskrifter og målsætninger, der er stærkt foranderlige. Dette gælder ikke mindst de militære målsætninger, der igennem

de senere år har vist sig at ændres over kort tid. Her vil drifts- og plejeplanen frem for alt være en reference til de strateginotater, som Forsvaret udarbejder og løbende reviderer. Drifts- og plejeplanen er således en ramme, der skal sikre samordning af målsætninger og aktiviteter og derudover anviser den konkrete indsats på naturbeskyttelsesområdet. Udmøntningen af militære målsætninger vil ske indenfor rammen af planen, men igennem konkrete projekter, der formuleres separat og i hvert enkelt tilfælde gennemgår myndighedsbehandling.

De nye planer følger en kapitelstruktur, hvor målsætningen for de tilknyttede interesser vil vægtes højt, således at denne igennem et analyseafsnit nemt og overskueligt kan omsættes til egentlige aktiviteter. En gennemgående struktur i planerne er opdeling i følgende tre hovedfelter:

1. Militæranvendelse: Uddannelse og træning af personel og udvikling af materiel.
2. Naturbeskyttelse: Bevarelse og genskabelse af naturværdier. Herunder behandles fortidsminder.
3. Publikumshensyn: Adgang, information og formidling.

2.1.3. Revision, ændringer og tillæg

Proceduren for ændringer til eksisterende planer i planperioden er beskrevet i planerne. Planerne gennemgår egentlig revision så betids, at den ny version træder i kraft senest, når den eksisterende plan udløber. Der vil dog i de fleste tilfælde blive tale om, at planerne revideres halvvejs inde i planperioden på 15 år. Revisionen vil bestå i en evaluering af den foregående planlægning og indsats, samt en opdatering af status, herunder lov-mæssige krav. På grundlag heraf indstilles eller videreføres eksisterende aktiviteter, ligesom der kan gennemføres nye. Revisionen består desuden af opdatering af digitalt og analogt kortmateriale.

Ændringer i planer, der ikke umiddelbart forestår revision, kan foretages af Forsvaret efter behørig inddragelse af eksterne parter, herunder myndighederne og andre. Ligeledes kan der for sådanne planer udarbejdes tillæg for specifikke, afgrænsede temaer, fx Natura 2000-bindinger.

2.1.4. Planproces

Udarbejdelse af en drifts- og plejeplan indebærer en række faser: Igangsættelse, indsamling af data og materiale, formulering, høring, beslutning og publicering, hvorefter kommer implementeringen. Interne brugere og eksterne bidragsydere vil blive inddraget via høring og konsultation med henblik på identificering af forslag og ønsker til planlægningen samt indsamling af relevant data fra forskningsinstitutioner, myndigheder, nabolodsejere og interesseorganisationer. Inddragelse vil ske dels formelt og dels uformelt. Planprocessen, der er nærmere beskrevet i Forsvarets generelle retningslinjer for udarbejdelse af drifts- og plejeplaner, påhviler Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste (FBE, 2011a).

2.1.5. Planperiode

Planperioden for drifts- og plejeplaner er fastsat til 15 år, og konkrete plandispositioner vil blive tilrettelagt indenfor denne tidsramme. Der kan for særlige delemler være tale om en kortere implementeringsfrist. Første periode for fx Natura 2000-planlægningen er 2009-2015 og anden periode er 2015-2021. Nærværende drifts- og plejeplan skal således i princippet evalueres to gange i løbet af planperioden. Ved behov for omfattende ændringer kan der blive tale om en fuldstændig revision, mens småjusteringer kan styres ved administrative ændringer.

2.1.6. Virkning, retsbaggrund og myndighedsinddragelse

Drifts- og plejeplaner er ikke juridisk bindende, og en række af de aktiviteter, de beskriver, kræver dispensation, tilladelse m.v. i henhold til dansk lovgivning, herunder lovgivning, der er en udmøntning af internationale regler. Igennem inddragelse af interessenter i tilblivelsesprocessen har Forsvaret dog en berettiget forventning om, at myndighedsbehandlingen af sådanne dispositioner vil ske med udgangspunkt i drifts- og plejeplanen, og dermed smidigt og hurtigt. Tilsvarende forventes det, at planerne bliver en platform for samarbejde mellem Forsvaret og lokalsamfundet og bidrager til gensidig forståelse for terrænenes drift, pleje og flersidige anvendelse.

2.1.7. Relation til lovgivning

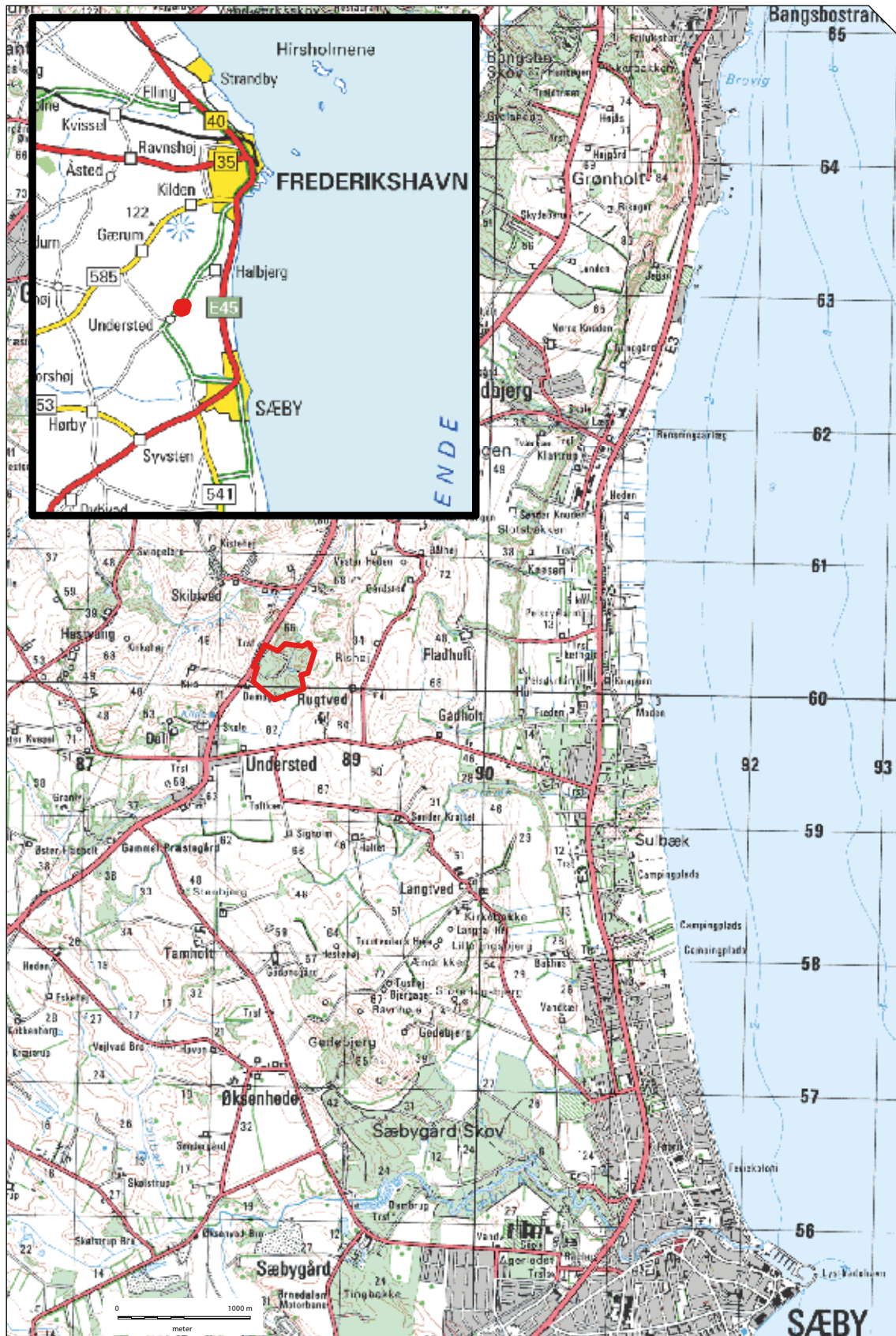
Forsvarets drifts- og plejeplaner har tidligere beskrevet de lovmæssige bindinger, der har betydning for det enkelte terræn, herunder de konkrete forhold. Denne del er fravalgt i de nye planer, da de foreliggende lovforskrifter er omsat i Forsvarets interne bestemmelser.

En ny forskrift for mange terræner er dog Natura 2000-planer. Her skal Forsvaret gennemføre passende foranstaltninger med henblik på at undgå forringelse af beskyttede naturtyper og levesteder for arter. Ydermere skal Forsvaret træffe passende foranstaltninger med henblik på at undgå forstyrrelse af de arter, for hvilke områderne er udpeget, for så vidt disse forstyrrelser har betydelige konsekvenser for opnåelse af bevaringsmålsætningen for de beskyttede arter. Den generelle bevaringsmålsætning for Natura 2000-områderne er at sikre eller genoprette en gunstig bevaringsstatus for de arter og naturtyper, som områderne er udpeget for at beskytte.

Til vurdering af indsatsen anvender Forsvaret Natura 2000-planerne, der på grundlag af basisanalyser udarbejdet af de tidligere amter og miljøcentre identificerer trusler. Trusler angives i planerne som aktuelt forekommende og konkrete påvirkningsfaktorer, der enkeltvis eller i samvirkning vil kunne forhindre, at naturtyperne og arterne opnår gunstig bevaringsstatus. Forsvaret opfatter Natura 2000-planerne som "screeninger", der identificerer alle aktuelle trusler. Ud fra dette vurderer Forsvaret mulighederne for at bidrage til en indsats og gennemfører igennem sin planlægning konkrete aktiviteter, der kan imødegå de oplistede trusler. Forsvaret iværksætter ikke yderligere vurdering af betydningen af igangværende militære eller andre aktiviteter i forhold til naturtyper og levesteder, men vil, i det omfang der i planperioden eventuelt bliver opmærksomhed om nye temaer, forholde sig hertil.

2.1.8. Relation til generelle retningslinjer

Forsvaret har primo 2011 udarbejdet 7 bestemmelser, der fungerer som generelle retningslinjer for fx skovdrift, drift og pleje af landbrugsarealer og lysåbne naturarealer, forebyggelse og bekæmpelse af invasive arter (FBE, 2011a-g). Disse retningslinjer vil udgøre rammen for for-

Figur 2-1 Understed Nords geografiske beliggenhed markeret med rød afgrænsning.

valtningen på det enkelte terræn og således være direkte retningsgivende for drifts- og plejeplanerne. Det sker fortrinsvis igennem kapitel 6, hvor der opstilles modeller for den konkrete implementering af planen, og hvor der er en mere specifik reference til bestemmelserne.

2.1.9. Konkret implementering

Drifts- og plejeplaner vil i kraft af deres relativt lange gyldighedsperiode kun vanskeligt kunne omsættes til daglig konkret forvaltning. I praksis er det lokale enheder af Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste som forestår omsætningen af drifts- og plejeplanernes operationelle målsætninger og aktiviteter til konkret handling.

2.1.10. Overvågning og evaluering

Forsvaret vil løbende bidrage til indsamling af naturdata igennem tæt samarbejde med universiteter, myndigheder, organisationer og ved egne undersøgelser.

Drifts- og plejeplanerne evalueres senest et halvt år inden indeværende plans udløb. Evalueringen vil blive foretaget med udgangspunkt i, om de i drifts- og plejeplanen planlagte aktiviteter er gennemført. Udover aktiviteterne indeholder evalueringen også en vurdering af landskabers, naturens og skovens strukturelle udviklingen i forhold til den ønskede udvikling jævnfør planens visionskapitel.

Naturtyper og arter der er udpegede i Natura 2000-områderne (se også afsnit 4.3.1.) evalueres senest et halvt år efter en statslig vedtaget Natura 2000-plan.

2.2. Konkret om drifts- og plejeplanen for Understed Nord

Understed Nord er beliggende i Nordjylland nordøst for byen Understed, se figur 2-1. Tankområdet er på ca. 14 ha. Hele arealet er heget og bortset fra et mindre engareal er området skovbevokset. Terrænet er kuperet.

Tankanlægget forvaltes af Søværnets Operative Logistiske Støttecenter Frederikshavn. Tankanlægget anvendes til drift og vedligehold af NEPS (North European Pipeline System.). Ansvar for driften af fredskovsarealerne er placeret ved Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste.

Baggrunden for at udarbejde en drifts- og plejeplan for Understed Nord er bl.a. at det er beliggende i Natura 2000-område. Dette bevirker at der påhviler Forsvaret en række internationale forpligtigelser, som sikres implementeret i den daglige forvaltning af arealet ved nærværende plan.

3. MÅLSÆTNINGER

De kort- og langsigtede målsætninger for Understed Nord har fungeret som et arbejdsredskab under drifts- og plejeplanens udarbejdelse og er i sin færdige form bestemmende for den fremtidige drift og pleje af terrænet. Målsætningerne er opstillet og fordelt på en række strategiske, taktiske og operationelle mål indenfor emnerne militæranvendelse, naturbeskyttelse og publikumshensyn. Målene er indbyrdes forbundet fra det overordnede og langsigtede til det konkrete og kortsigtede.

Forsvaret har lagt stor vægt på at formulere målsætningsdelen af drifts- og plejeplanen, idet man med dette afsnit har et samlet overblik over de generelle og konkrete mål fordelt på de militære udviklingsmål, naturbeskyttelsesmålene og målene for publikumshensyn. Målene opdeles i strategiske, taktiske og operationelle mål, der opstilles skematisk for at lette overskueligheden og lette både den løbende og den afsluttende evaluering af planen. De strategiske mål er langsigtede, mens både de taktiske og operationelle mål er målbare indenfor planperioden. Strukturen lægger op til opfyldelse af Forsvarets generelle beslutning om at sikre evaluering af drifts- og plejeindsatsen, jf. Forsvarets Miljø- og Naturstrategi.

3.1. Forsvarets generelle drifts-plejemålsætninger

Målsætningen for driften af Forsvarets arealer er sammensat af mål for: militær anvendelse, naturbeskyttelse og publikumshensyn. Disse forskelligartede mål er formuleret og prioriteret i drifts- og plejemålsætningerne for de enkelte terræner og på grundlag af Forsvarets generelle retningslinjer udmøntet i en række arealtilknyttede og kortsigtede drifts- og plejemålsætninger for de enkelte arealer. På Understed Nord er der ingen publikumsmæssige interesser, da hele arealet er under hegn og utilgængeligt. Der opsættes derfor ikke målsætninger for publikumshensyn i det følgende.

3.1.1. Militær anvendelse

Arealerne på Forsvarets skyde- og øvelsesterræner anvendes af Totalforsvarets enheder til primært uddannelsesmæssig brug. Arealerne skal derfor fremstå så varierede som muligt, så de over tid indeholder de terræntyper, der er behov for til militære uddannelser.

3.1.2. Naturbeskyttelse

Forsvarets arealer udgør i kraft af mange års ekstensiv drift og målrettet naturpleje nogle af de bedst bevarede naturområder i Danmark. Mange terræner er helt eller delvist udpeget som naturarealer af international betydning med krav om en aktiv indsats for at sikre gunstig bevarelsesstatus for særligt udpegede naturtyper og arter. Dette skal igennem en indsats mod fx næringsstofberigelse, tilgroning, uhensigtsmæssig hydrologi og invasive arter. Hertil kommer, at der på alle terræner potentielt forekommer arter, der kræver særlig beskyttelse fx odder, danske arter af flagermus, visse krybdyr- og paddearter samt insekter. Yngle- og rasteplasser for dyr og planter omfattet af Habitatdirektivets bilag II og IV er endvidere beskyttet ifølge Naturbeskyttelseslovens § 29 a og § 29 b. Ifølge Naturbeskyttelseslovens § 52 er offentlige myndigheder endvidere forpligtet til at sikre en god plejetilstand på en række beskyttede naturtyper på offentlige arealer. Forsvarets arealer rummer

ydermere andre væsentlige samfundsmæssige værdier i form af kulturminde, som skal beskyttes. Det er en generel målsætning, at Forsvaret aktivt bidrager til sikring af naturværdierne.

3.2. Konkrete drifts- og plejemålsætninger for Understed Nord

De kort- og langsigtede målsætninger for Understed Nord er sammensat af en række strategiske, taktiske og operationelle mål. De strategiske mål udtrykker de langsigtede mål for den fremtidige drift. De taktiske mål tager primært udgangspunkt i den kommende planperiode og er kontrollerbare på periodeniveau.

De operationelle mål udgør de mest handlingsorienterede mål, der i lighed med de taktiske mål også er kontrollerbare. I særdeleshed taktiske og operationelle mål vil på sigt indgå i evalueringen af drifts- og plejeplanens målopfyldelse.

Samlet set tjener de taktiske mål til opfyldelse af de strategiske mål, ligesom de operationelle mål skal sikre opfyldelse af de taktiske mål. Ved hjælp af denne struktur er de strategiske, taktiske og operationelle mål sammenkoblede og udgør den røde tråd gennem drifts- og plejeplanens dispositioner fra det overordnede til det konkrete niveau.

Emne	Strategisk	Taktisk	Operationel
Militær		Sikring af tankanlæg mod gennemtrængning af rødder fra træer.	Rydning af fire tanktoppe, udføres senest 2013. Efterfølgende årlig slåning. Friholdelse af spor langs perimeterhegn.
Natur	Beskyttede naturarealer: Bevare og pleje beskyttede naturtyper og fastholde/skabe god plejetilstand. Forsvaret har plejepligt på arealerne og arealerne må ikke gro til i krat eller skov. På dele af arealerne kan accepteres en vis tilgroning med træer og buske.	Opretholdelse af engarealet i en lysåben plejetilstand. Engarealet udvides med ca. 0,2 ha. Opretholdelse af overdrevarsarealet i en lysåben plejetilstand.	Årlig slåning af engen, i alt 0,4 ha. Se nedenfor om skovdrift. Årlig slåning af overdrev, i alt 0,7 ha.
	Skov: Styrkelse af det naturmæssige indhold i skov gennem naturnær skovdrift. Drifts- og plejebeslutninger skal understøtte omstillingsprocessen.	Forsvaret opstiller langsigtede skovdykningsmæssige mål for fredskovsarealerne gennem udlægning af skovudviklingstyper.	Rydning af delområde omkring søen i afd. 1d, senest 2016. Skovudviklingstypen 11, bøg udlægges på 10 ha. Konvertering af delområde fra rødgran til bøg/eg, udføres senest 2013. Jf. aktivitetsoversigt.

4. STATUS

Afsnittet giver en status for forholdene på Understed Nord ved planperiodens start. Status indeholder en beskrivelse af ejendoms- og matrikelforhold, forvaltning, militære aktiviteter, arealanvendelse og naturværdier. For så vidt angår Natura 2000-naturen lægges vægten på beskrivelse af tilstanden af naturtyper og arter inden for den del af Natura 2000-områderne, der hører til Understed Nord, dog således at der sker en afvejning af betydningen af dette i forhold til forekomsten og tilstanden i de øvrige Natura 2000-områder. Hertil kommer status for Bilag IV-arter i terrænet som helhed, for skovdrift mv. Der gives indledningsvis en summarisk beskrivelse af terrænet og dets historie.

Udarbejdelse af statusafsnittet i denne drifts- og plejeplan bygger på et bredt grundlag af data og information, herunder oplysninger fra, Danmarks Miljødata, Miljøministeriets portal om vand- og naturplaner, Natura 2000-planen for Åsted Ådal, Bangsbo Ådal og omliggende overdrevsområder, og tilhørende basisanalyse. Hertil kommer værdifuld information fra lokale enkeltpersoner og institutioner. Endelig indgår et betydeligt datagrundlag fra undersøgelser iværksat af Forsvaret, herunder udredninger om tinksmed, om skovudviklingsty-

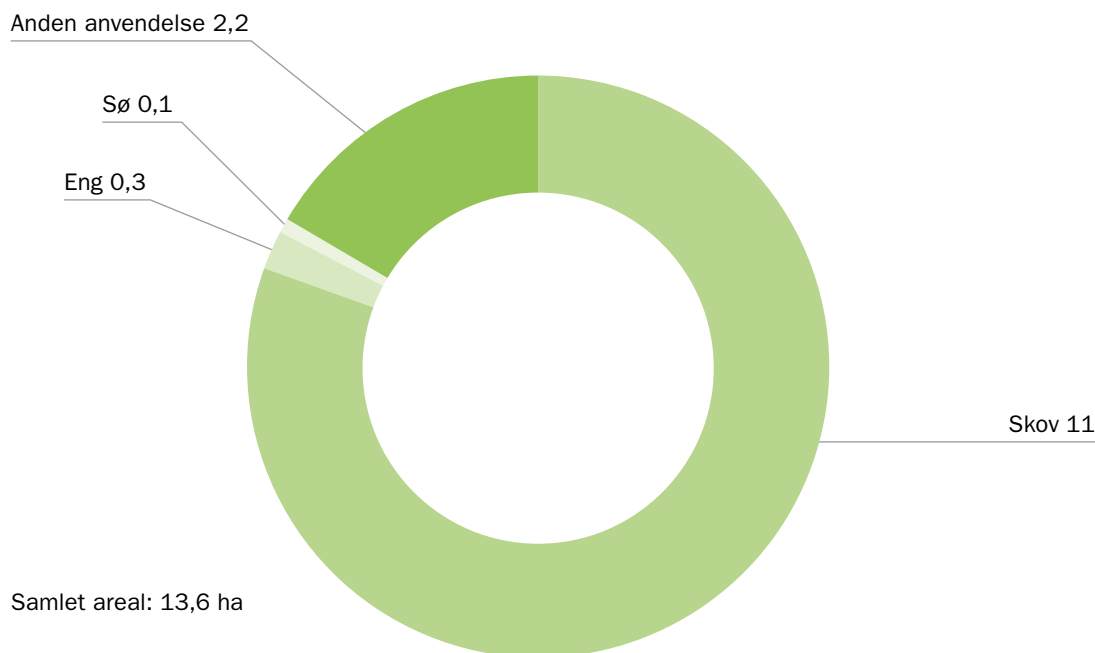
per m.v. Hovedparten er publiceret eller på anden måde offentlig tilgængeligt. Der henvises i øvrigt til www.forsvaret.dk

4.1. Ejendomsoversigt og kortgrundlag

Understed Nord er kortlagt digitalt i 2010 med tilhørende bevoksningsbeskrivelse. Arealet er ca. 14 ha. Hele arealet er under hegn, og er overvejende skovdækket. Tankanlægget er beliggende på matriklerne: 79, Den nordøstlige Del, Understed samt 21a, Den sydvestlige Del, Understed.

På billedet ses installationen på toppen af en af bakkerne, hvorunder tankene med brændstof er gravet ned.

Figur 4-1: Arealanvendelse af Understed Nord baseret på driftsklasseinddeling. Tallene angiver areal i ha.

4.1.1 Arealanvendelse

Den konkrete arealanvendelse fremgår af figur 4-1. Driftsklassen Anden anvendelse dækker bl.a. over de arealer hvorunder brændstoftankene er beliggende. Topografien i området synliggør ligeledes beliggenheden af disse fire tanke.

4.1.2. Kortmaterialer

På grundlag af luftfotos, markgennemgang, matrikelkort og tidligere kort er der udarbejdet digitale kort, som omfatter følgende:

- Administrativt grundkort.
- Aktivitetskort.
- Kort over skovudviklingstyper.

Administrativt grundkort

Det administrative grundkort viser status for arealanvendelsen på plantidspunktet (2012). I princippet medtages alt af betydning for drifts- og plejeplanlægningen. Kortene anvendes som grundlag for aktivitetskortene, samt for eventuelle temakort, som kan udarbejdes i tilknytning til planen.

Aktivitetskort

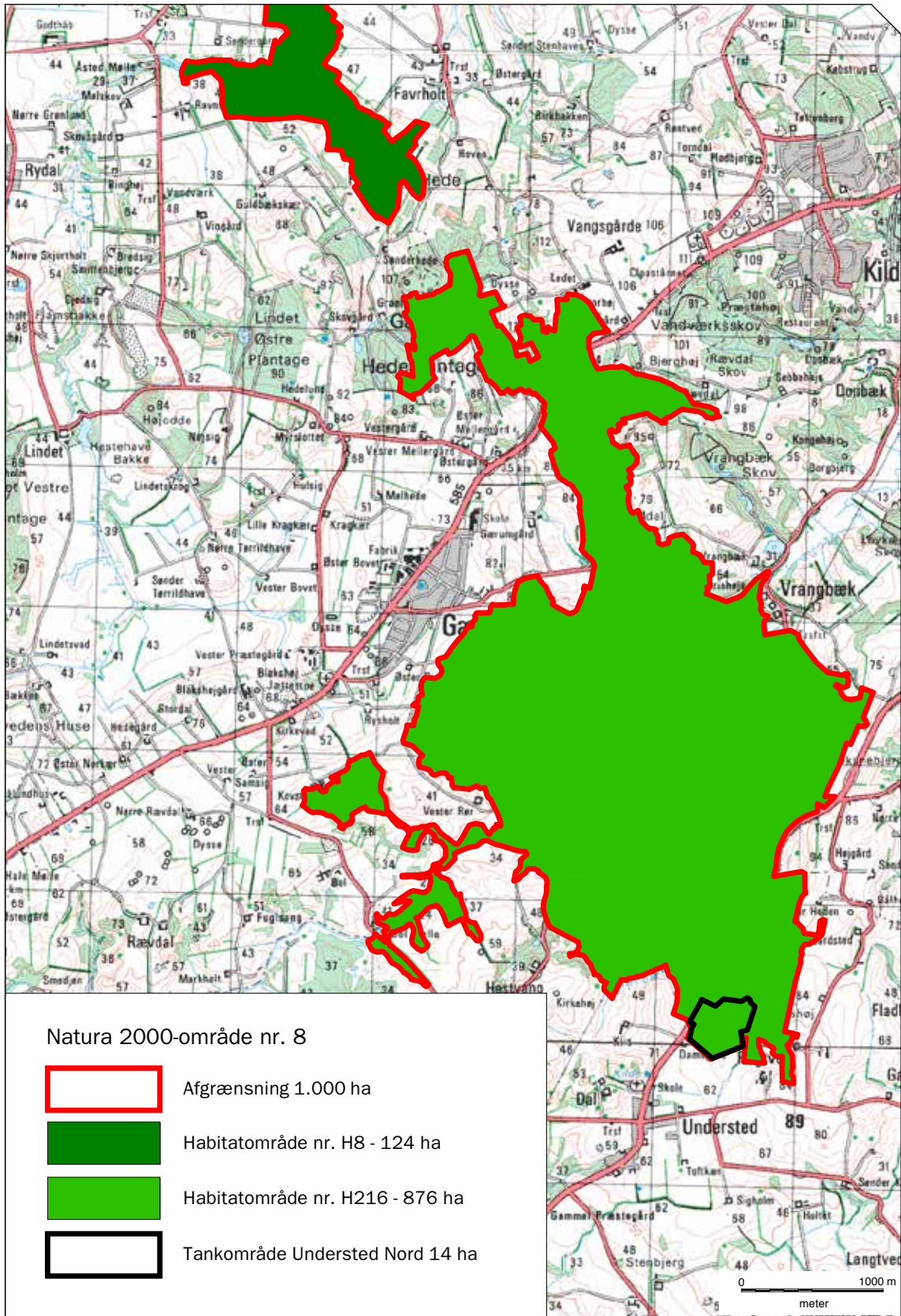
Aktivitetskortene er fremstillet på baggrund af ovennævnte administrative kort og er en grafisk fremstilling af de fremtidige forskrifter og retningslinier beskrevet som aktiviteter i drifts- og plejeplanen. Systematikken er her, at der med farver og særlige signaturer angives de områder, hvor der gennemføres særlige aktiviteter og plejeforanstaltninger. En homogen farve angiver aktiviteter, der er tilbagevendende som fx slåning og afbrænding af lysåbne arealer, mens skravering angiver engangsindgreb (projekter). I visse tilfælde, fx ved aktiviteter med meget begrænset arealstørrelse, er tiltagene udeladt af det trykte kort, men anvist på det digitale kortmateriale.

Kort over skovudviklingstyper

Skovudviklingstypekortet angiver placeringen af de fastlagte skovudviklingstyper, der udtrykker de langsigtede udviklingsmål for skov.

4.2. Militæranvendelse

Understed Nord anvendes til drift og vedligehold af

Figur 4-2: Oversigtskort Natura 2000-område nr. 8.

NEPS (North European Pipeline System) er et rør- og tankanlæg, der er finansieret af NATO. Systemet er bygget til at forsyne de danske flyve- og flådestationer med forskellige typer af brændstof. Rør- og tanksystemet er 650 kilometer langt og løber fra Nordtyskland til Frederikshavn.

Ved Understed Nord er der fire nedgravede hovedtanke til lagring af brændstoffer. Hertil kommer flere hjælpetanke, der anvendes i forbindelse med pumpning af brændstofferne.

4.3. Naturbeskyttelse

Understed Nord er beliggende i Natura 2000-område H8. Åsted Ådal, Bangsbo Ådal og omliggende overdrevsområder. Natura 2000-området består af Habitatområderne H8 og H216. Understed Nord ligger i Habitatområde H216.

Natura 2000-området er overvejende karakteriseret ved ådale med omgivende dalstrøg, der tidligere var store sammenhængende overdrev. Store områder er i dag præget af opdyrkning og tilgroning, men overdrevene findes stadig spredt i landskabet. Overdrevene i habitatområderne rummer en vegetation med stor botanisk rigdom.

Samlet set er Natura 2000-området på 1.004 ha, og Understed Nord udgør derfor kun en meget lille del af det samlede Natura 2000-område (1,37 %). Der følger i nær-

værende plan derfor ikke en nærmere udredning af det samlede udpegningsgrundlag for hele Natura 2000-området. Fokus rettes mod de dele af udpegningsgrundlaget, der er gældende på Understed Nords areal. Der er ikke udpeget habitatnaturtyper på tankanlæggets arealer.

4.3.1. Natura 2000-naturtyper og arter

Det er af afgørende betydning for forvaltning af Understed Nord, at det er udpeget som en del af Natura 2000-område N8, Åsted Ådal, Bangsbo Ådal og omliggende overdrevsområder.

Udpegningsgrundlag

Habitatområderne er udpeget på baggrund af en række forekommende naturtyper og arter indenfor arealerne. Udpegningsgrundlaget for H216 fremgår af nedenstående tabel 4-1 (Miljøministeriet, 2011).

For N8 er der udarbejdet en samlet Natura 2000-plan (Miljøministeriet, 2011). Planen bygger blandt andet på basisanalyser udarbejdet af Miljøcenter Aalborg (Miljøministeriet, 2007). Der findes som nævnt ingen kortlagte terrestriske habitatnaturtyper på Forsvarets arealer indenfor H216.

4.3.2. Beskyttede naturarealer

Ifølge oplysninger fra Arealinfo er ca. 0,4 ha beskyttet af Naturbeskyttelseslovens § 3. De beskyttede arealer består af en lille sø, samt et engareal. I den østlige del af området er udpeget en stribe med overdrev, som ikke er registreret på kort, da det er bevokset med

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. H216		
Naturtyper:	Næringsrig sø (3150)	Urtebræmme (6430)
	Vandløb (3260)	* Kildevæld (7220)
	Tør hede (4030)	Rigkær (7230)
	Enekrat (5130)	Bøg på mor (9110)
	Kalkoverdrev (6210) * Surt overdrev (6230)	Ege-blandskov (9160) * Elle- og askeskov (91E0)
Arter:	Bæklampret (1096)	Odder (1355)

Tabel 4-1: Naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget for H216: Åsted Ådal, Bangsbo Ådal og omkringliggende overdrevsområder (Miljøministeriet, 2011).

ældre skov, og derfor ikke er at betragte som værende overdrev.

4.3.2.1. Overdrev, eng og sø

De udpegede overdrevsarealer har henligget uden egentlig pleje i en årrække. Engen holdes lysåben ved slåning. Søen er opdæmmet og mørk, og der er opsat andehuse. I sommerhalvåret er der kraftig vækst af andemad i søen.

Beskyttet vandløb, med en udgravet profil, der ligger dybt i terræn.

4.3.2.2. Beskyttede vandløb

Gennem arealet løber et vandløb, der er beskyttet. Det har et grøftelignende forløb og har intet nævneværdigt naturmæssigt indhold.

4.3.3. Beskyttede arter

Der er hverken af Forsvaret selv, eller af øvrige bidragydere til planlægningsprocessen registreret særligt beskyttelseskrævende arter (bilag IV eller bilag II arter) på Understed Nords arealer. Af tabel 4-2 fremgår arter registreret ved feltgennemgang, Orbicon (2011).

I fordampningskar er der fundet lille vandsalamander. Arten er fredet og lever i mindre vandhuller og søer i det meste af Danmark.

4.3.4. Skov

Skovens overordnede formål og funktion har været at fungere som sløring af de militære installationer på tankområdet. I dag er installationerne ikke hemmelige længere.

Skoven på Understed Nord domineres af løvtræ, med bøg som dominerende træart. Indblandet findes mindre bevoksninger med nåltræ, primært rødgran.

Der er ikke udarbejdet lokalitetskortlægning på Understed Nord. Dyrkningsgrundlag og dyrkningsegenskaberne er vurderet ved besigtigelse og efterfølgende blandt andet anvendt til fastlæggelse af skovudviklingstyper. Variationen i træartsfordelingen er på bevoksningsniveau ikke stor, men en lang række træarter er repræsenteret som indblanding i bevoksningerne. Topografien gør bl.a., at der i fugtige lavninger opstår mindre holme med rødæl som dominerende træart.

4.4. Publikumshensyn

Der er ikke adgang til tankområdet for offentligheden.

4.5. Landskab og geologi

Landskabet er meget kuperet. Ifølge jordbundstypekortlægningen er lerblandet sandjord den dominerede type

på de omkringliggende arealer, Arealinfo (2011). Selve tankområdet er ikke kortlagt. Grundet topografien vurderes det, at store dele af tankområdet er beliggende på moræneknolde.

4.6. Historie

Tankområdet blev, som et led i NATOs forsyningsstrategi, etableret i årene 1953-55. Missionen var sikker forsyning til de militære flyvestationer i Danmark, POL-Divisionen (Ukendt). Se i øvrigt afsnit 4.2.

Artsgruppe	Art	EU Habitatdirektivet, bilag II	EU Habitatdirektivet, bilag IV	EU Fuglebeskyttelsesdirektivet, bilag I	Den danske rødliste	Øvrige fredede arter
Krybdyr og padder	Lille vandsalamander				LC	X

Tabel 4-2: Listede arter på Understed Nord. For Den danske rødliste betegner forkortelserne følgende: EN = Moderat truet, NT = Næsten truet, VU = Sårbar og LC = Ikke truet.

Fordampningskar, hvori arten lille vandsalamander er fundet.

5. ANALYSE

Dette afsnit indeholder en emneopdelt diskussion af, hvordan drifts- og plejeplanen på en hensigtsmæssig og velafvejet måde kan tilgodese de opstillede målsætninger under hensyntagen til optimering af ressourceudnyttelsen. Afsnittet svarer til afvejningsafsnittet i de tidligere drifts- og plejeplaner.

5.1. Ny indsats

Med gennemførelsen af Natura 2000-lovgivningen er der krav om, at militære og andre aktiviteter på Understed Nord ikke medfører forringelse af beskyttede naturtyper og levesteder for arter, eller forstyrrelser, der har betydelige konsekvenser for opnåelse af bevaringsmålsætningen for de beskyttede arter. Til vurdering af dette anvendes Natura 2000-planerne, der identificerer de trusler, som igangværende militære og andre aktiviteter evt. påfører naturtyper og arter. Disse trusler bliver i det følgende diskuteret og analyseret med henblik på en afvejning imellem de opstillede mål og på fastsættelse af hensigtsmæssige og passende aktiviteter. Der er ikke i forbindelse med planarbejdet iværksat yderligere screening af betydningen af igangværende militære eller andre aktiviteter i forhold til naturtyper og levesteder, men Forsvaret vil, i det omfang der i planperioden eventuelt bliver opmærksomhed om nye temaer, forholde sig hertil.

Da hovedparten af arealet er skovdækket tages der i analysen udgangspunkt i en afvejning af de forstlige forhold gældende på Understed Nord.

5.1.1. Skovdrift

Overordnet set har funktionen af skoven været sløring af de militære anlæg på lokaliteten. Denne funktion er ikke længere prioriteret, da hemmeligholdelsen ikke er aktuel. Det giver mulighed for at udvikle et skovområde med større naturmæssigt indhold og variation.

Skovdriften på Forsvarets arealer, herunder Understed Nord, omlægges til naturnær skovdrift. Konverteringen udmønter sig i en række indgreb, der skal sikre den fremtidige stabilitet og biologiske udvikling af skoven. Strategien er fastsat gennem Forsvarets naturpolitik og via generelle retningslinier, FBE (2011b).

Konvertering af rødgran sker dels som et led i ovenstående strategi. Rødgran i renbestand betragtes som en ustabil træart uden store naturværdier tilknyttet.

5.1.2. Tilgroning

De lysåbne arealer holdes ved slåning fri for opvækst af vedplanter. Slåning vurderes som eneste brugbare plejemetode på eng- og overdrevsarealerne. Græsning ville sikre en mere dynamisk og varieret struktur på engarealet, men anses, grundet krav om dagligt tilsyn mv., ikke for praktisk mulig på den relativt lille lokalitet.

6. MODELLER

Afsnittet giver en konkret beskrivelse af de typiske behandlingsmodeller, der planlægges for Understed Nord med henblik på at tilgodese de konkrete målsætninger, der er opstillet i planen. Modellerne giver baggrunden for de aktiviteter, der opstilles i næste afsnit og kan ansues som en værktøjskasse. Modellerne kan sikre opfyldelse af målsætningerne på sigt og bygger i vid udstrækning på rammer og vilkår fra Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste generelle retningslinjer for arealdrift og -pleje.

Mange aktiviteter går igen fra areal til areal og i øvrigt fra terræn til terræn. Derfor er det hensigtsmæssigt at samle de overordnede beskrivelser af identiske typer af aktiviteter, også kaldet "modeller". Samlet fungerer modellerne således som en værktøjskasse for beskrivelsen af de konkrete aktiviteter, der fremgår af det følgende afsnit og som henfører aktivitetstyperne til de enkelte delarealer. Her er det i nogle tilfælde tilstrækkeligt alene at henvise til en model, men i de fleste tilfælde suppleres med en yderligere beskrivelse af aktiviteten på den konkrete lokalitet. I en række tilfælde er tiltagene på det enkelte areal dog så individuelle, at det ikke er fundet hensigtsmæssigt at udarbejde en egentlig model. Her vil aktiviteten beskrives specifikt; i visse tilfælde med reference til en separat projektbeskrivelse.

Forsvaret har vedtaget en række generelle retningslinjer for arealdrift og -pleje formuleret som bestemmelser. Materialet er retningsgivende for de opstillede aktivitetsmodeller og en række af bestemmelsernes forskrifter er overført til modellerne og ligeledes til de generelle regelsæt, der er opstillet for Understed Nord. For yderligere oplysninger henvises til de enkelte bestemmelser (FBE, 2011 a-g), der alle er at finde på www.forsvaret.dk.

6.1. Lysåben natur

På tværs af de enkelte bestemmelser gælder grundregler for anvendelse af kemiske bekæmpelsesmidler samt gødning. Generelt må der i Forsvaret ikke anvendes kemiske bekæmpelsesmidler. Dog undtages målrettet og planlagt bekæmpelse af Kæmpe-bjørneklo. Brug af gødning holdes på et absolut minimum.

En række aktiviteter kan kræve myndighedstilladelse forud for gennemførelse. Hovedreglen er, at ethvert tiltag, der ikke regelmæssigt og igennem en årrække lovligt har været gennemført på et areal, kræver enten anmeldelse til eller tilladelse hos myndighederne. Emnet er uddybet under beskrivelsen af de enkelte aktivitetsmodeller.

6.1.1. Rydning

Rydning kan iværksættes på alle lysåbne naturtyper, der er tilgroet eller er under tilgroning med træagtig opvækst. Særligt heder, græsland og moser samt mange landskabselementer, fx fortidsminder, plejes ved rydning. Fældning af plantede skovbevoksninger med efterfølgende konvertering til lysåbne naturtyper betragtes i denne forbindelse også som rydning.

For alle rydningsaktiviteter gælder en række regler, der blandt andet skal imødegå beskadigelser af dyrenes yngle- og rasteområder:

- Rydning, fliushugning og grenknusning må ikke finde sted i perioden 15/4 - 15/7. Kun i tilfælde, hvor aktiviteterne er nødvendige af hensyn til militære behov, kan dette fraviges.
- Træer med reder bør ikke fældes, og reder bør ikke ødelægges uden for de ovennævnte tidspunkter. Sammen med redetræet beskyttes i så fald et nødvendigt antal nabotræer.

For en række fuglearter gælder der specifikt:

- Kolonirugende fugles redetræer må ikke fældes i perioden 1/2 – 31/7.
- Rovfugle og ugleres redetræer må ikke fældes i perioden 1/2 – 31/8.
- Redetræer for ørne, sort stork og rød glente må ikke fældes.
- Hule træer, træer med revner og sprækker og træer med spættehuller bør ikke fældes. Fældning af hule træer og træer med spættehuller må ikke gennemføres i perioden 1/11 – 31/8.

Øvrige regler for skovaktiviteter er sammenfaldende med dem der er nævnt under afsnit 6.1.1. Rydning.

En samlet oversigt der viser begrænsninger for gennemførelse af skovaktiviteter fremgår af figur 6-2 i afsnit 6.4 om artsbeskyttelse.

Brug af gødning holdes på et absolut minimum og der må alene anvendes gødningstyper godkendt til økologisk jordbrug.

Rydningens gennemførelse afhænger af tilgroningens karakter. Hvor tilgroningen er massiv vil der være behov for en relativt omfattende førstegangspleje, der kan muliggøre efterfølgende løbende vedligeholdelse ved eksempelvis slåning, afgræsning og -brænding. Tiltagene kan udføres såvel motormanuelt som maskinelt afhængig af situationen. Rydningen kan gennemføres som en total rydning, hvor i princippet al opvækst nedskæres og fjernes. Af hensyn til blandt andet militæranvendelse,

landskabsæstetik samt større dyr og fugle kan rydningen undertiden gennemføres som en delvis rydning, hvor der efterlades enkelte eller grupper af træer og buske. Rydningens ønskede karakter indgår for de enkelte rydningsprojekter i aktivitetsbeskrivelserne. På beskyttede naturarealer skal det nedskårne materiale fjernes fra arealerne, hvis dette er muligt. Rydning af hedearealer skal betragtes i sammenhæng med afskræling af lyngtørven (morlaget), der fjerner mange næringsstoffer og plejer hedernes næringsfattighed.

Som hovedregel gælder for alle ubefæstede arealer i landzone en rydningspligt (undtaget blandt andet fredskovspligtige arealer), der omfatter både traditionelle landbrugsarealer samt halvkulturarealer som fx eng og hede (Fødevarerministeriet, 2010). På disse arealer må der ikke forekomme opvækst af træer og buske ældre end 5 år regnet fra 2004. Lavtvoksende dværgbuske på hedearealer (fx hedelyng og revling) betragtes ikke som opvækst.

Rydning medfører oftest en ændring af naturtilstanden og må på beskyttede naturarealer som udgangspunkt ikke udføres uden dispensation fra den relevante myndighed (typisk kommuner). For fredskovspligtige arealer kan der også kræves dispensation, hvis ikke skovlovens generelle muligheder for etablering af nye åbne naturarealer kan finde anvendelse.

6.1.2. Slåning

Slåning er velegnet til vedligeholdende pleje på hede, græsland og strandenge samt brandbælter og vildtagre, hvor eventuel træagtig opvækst begrænser sig til under 10 cm (diameter). Slåning gør i en række tilfælde øvelsesaktiviteter lettere at gennemføre og kan endvidere anvendes som forberedelse til afbrænding og lette styringen heraf.

Slåning foretages maskinelt. Ved slåning af græsarealer og lignende skal der sigtes mod en mosaikstruktur, hvor slåede og ikke-slåede arealer indgår. Risikoen for at dræbe vildt skal minimeres, fx ved forudgående bortskræmning eller langsom fremkørehastighed, ligesom større græsarealer slås cirkulært fra markcentrum mod kanten. Afslået lyng skal fjernes fra arealerne og det skal ligeledes tilstræbes,

at afslået græs bortskaffes. En variant af slåning er høslæt, hvor afslået græs tørres eller wrappes til bortkørsel og anvendelse som foder eller brændsel.

Græsarealer kan med fordel slås minimum en gang årligt, hvorimod slåning af hede skal ske mindre hyppigt med henblik på en rotation, hvor det enkelte areal ved slåning eller andre plejemetoder ikke forynges hyppigere end cirka hvert 10. år. Slåning på hedearealer skal betragtes i sammenhæng med afskrælning af lyngtørven (morlaget), der fjerner mange næringsstoffer og plejer hedernes næringsfattighed.

Af hensyn til dyrelivet må slåning kun gennemføres i perioden 15/7 – 15/4. På arealer, hvor vegetationen holdes kortklippet gennem hele perioden, må slåning dog gennemføres hele året. For lyngarealer er det bedste tidspunkt i februar og marts måned.

Førstegangsslåninger vil umiddelbart være at betragte som dispensationskrævende i relation til naturbeskyttelsesloven.

6.2. Modeller til skovdrift

For alle skovaktiviteter gælder en række regler, der blandt andet skal imødegå beskadigelser af dyrenes yngle- og rasteområder:

- Skovning, udkørsel, fældebunkelægning, flishugning og grenknusning må ikke finde sted i perioden 15/4 – 15/7. Kun i tilfælde, hvor aktiviteterne er nødvendige af hensyn til militære behov, kan dette fraviges.

En samlet oversigt der viser begrænsninger for gennemførelse af skovaktiviteter fremgår af figur 6-2 i afsnit 6.4 om artsbeskyttelse.

6.3. Skovudviklingstyper

Skovudviklingstyperne er et veletableret begreb, som ligger til grund for naturnær skovplanlægning på alle Forsvarets arealer. De er et redskab til udvikling af stabile skovøkosystemer og beskriver på grundlag af kortlægning af dyrkningsvilkår på en given lokalitet den bevoksningstype, der ønskes på meget lang sigt Larsen og Skov- og Naturstyrelsen (2005) og er således For-

svarets redskab til at gennemføre den skovpolitik, der er fastlagt. Dyrkningsvilkårene indbefatter jordbundens dyrkningsmæssige karakteristika, herunder vand- og næringsstofforsyning, samt forekomst af eventuelle særlige faktorer af betydning for træarterne, så som rodhæmmende lag og vandstuvning. Beskrivelsen af skovudviklingstypen indeholder et forventet skovbillede, den tilstræbte træartssammensætning samt mulig udviklings- og foryngelsesdynamik. Skovudviklingstypen omfatter desuden en vurdering af muligheden for produktion samt en beskrivelse af de naturmæssige, kulturhistoriske og rekreative udviklingsmål knyttet til skovtypen. For Forsvaret skal "produktion" ikke anskues om vedproduktion, men som udvikling af skovene som velegnede områder, der lever op til hurtigt skiftende øvelses- og uddannelsesformål. Hertil kommer en meget høj prioritet af skovenes biodiversitet, hvor der er særlig fokus på at fremme den lysåbne skov og en løbende konvertering til en fastlagt andel af løv.

Ideelt set vil valg af skovudviklingstype ikke afhænge af den nuværende bevoksning, men af en grundlæggende vurdering af de skovdyrkningsmæssige muligheder på den enkelte lokalitet. Opbygningen af varierede skovstrukturer tager lang tid. Derfor er tidshorisonten for realiseringen af skovudviklingstypen på det enkelte areal også meget langsigtet. Skovudviklingstypen skal altså derfor ikke opfattes som et fast defineret mål, men snarere som en sandsynlig og ønskelig udviklingsretning. Skovudviklingstyperne er således formuleret relativt bredt og skal fortolkes fleksibelt, og det er valgt ikke at opstille mange skovudviklingstyper med præcise og detaljerede beskrivelser af fremtidige træartsfordelinger og strukturer. I stedet er der udarbejdet forholdsvis få skovudviklingstyper, og der er lagt vægt på, at de skal være dynamiske, og at de skal kunne videreudvikles.

Alle skovudviklingstyper opererer med træartsblandinger. De angives med et to-cifret nummer, hvor første ciffer angiver hovedtræarten, samt et navn, der angiver de mest karakteristiske træarter i typen. Fordelingen er beskrevet nærmere i Larsen og Skov- og Naturstyrelsen (2005). Sammensætningen og fordelingen er meget varierende.

De bedst egnede skovudviklingstyper udvælges fra Larsen og Skov- og Naturstyrelsen (2005) med udgangspunkt i katalogets regionsvise opdelinger. Udvælgelsen sker på terrænniveau med udgangspunkt i lokale lokalitetskortlægninger. De følgende skovudviklingstyper er en bruttoliste opstillet efter kataloget. De er beskrevet summarisk med vægt på skovstruktur, udbredelse og jordbundsforhold, militære samt biologiske og rekreative udviklingsmål. Det er ikke givet, at de alle vil blive anvendt i Forsvarets planlægning. Det forudses, at der grundet den overordnede skovpolitik vil lægges vægt på de lysåbne og løvdominerede typer, og at typer med dominans af ikke-hjemmehørende arter nedprioriteres.

Grundet den meget ensartede alders- og artssammensætning, som Forsvarets skove af kulturhistoriske årsager er karakteriseret ved, har Forsvaret valgt aktivt at forvalte efter "habitatrægrupper". Habitatrægruppen er en skovplet på mellem 0,2-0,4 ha størrelse, hvor træer liggende eller stående efterlades til naturlig henfald. På sigt vil det give en mere varieret skovstruktur i Forsvarets skove til gavn for både Forsvarsministeriets brugere og for naturen.

6.3.1. Skovudviklingstype 11: Bøg

Beskrivelse

Bøgeskov i gruppevis til ensaldrende struktur med indblanding af eg, ask, ær og fuglekirsebær. Indblandingstræarterne findes hovedsageligt i grupper, men kan også forekomme enkeltvist. I underetagen kan bl.a. fin-

des kristtorn, kvalkved, navr og slåen. Der kan optræde spredt indblanding af nåletræ (rødgran, ædelgran, lærk), som dog ikke bør udgøre mere end 10%.

Skovudviklingstypen hører typisk til i morænelandskaberne i Nord-, Midt- og Østjylland samt på Øerne. På de mere lerholdige dele af bakkeøerne har den også en plads. Skovudviklingstypen udvikler sig bedst på veldrænede jorde, men vil også forekomme på lokaliteter med morbund med middel næringsstofforsyning og middel til høj vandholdende evne.

Militære udviklingsmål

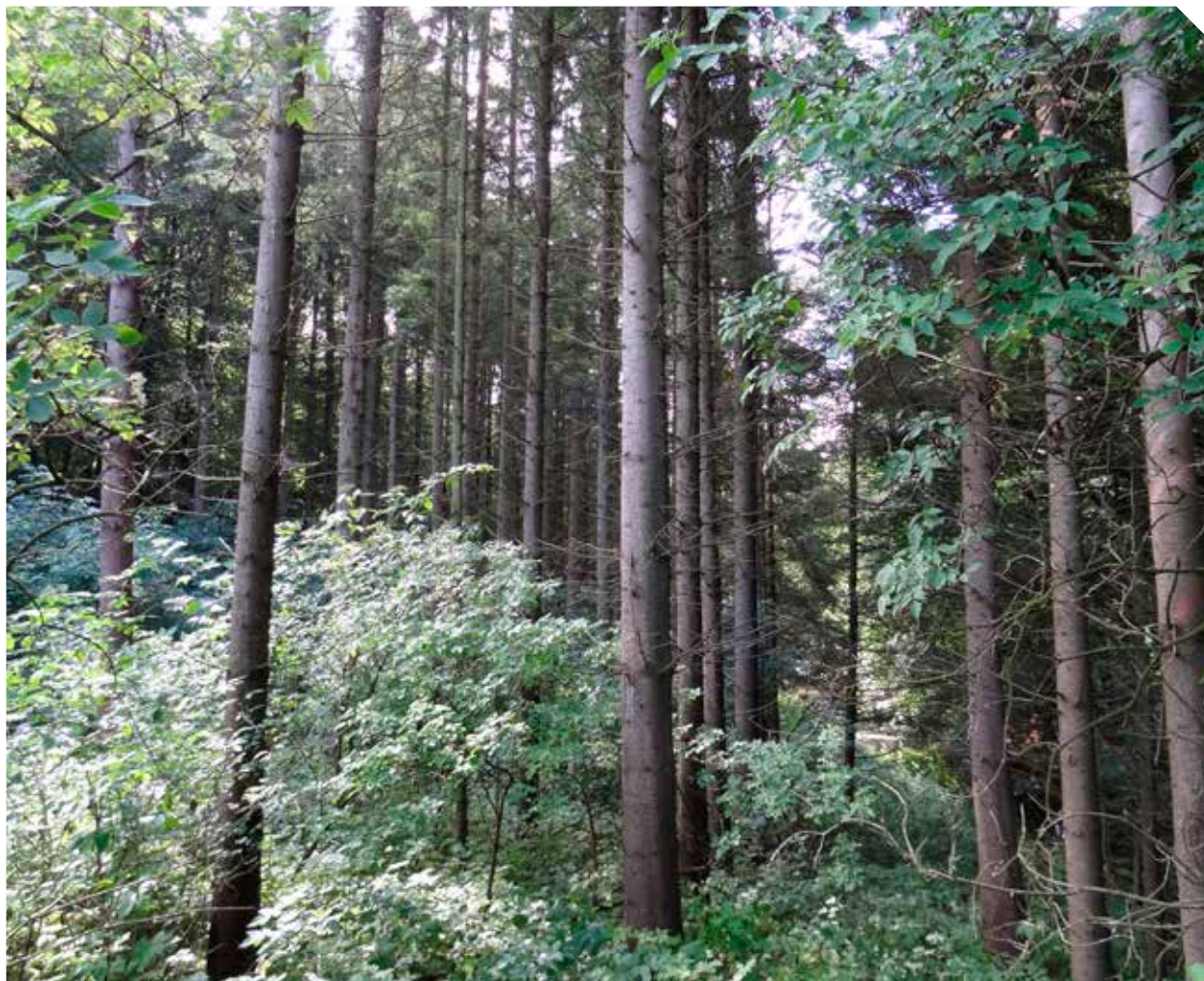
Bøgeskov i fladedrift i de ældre aldersklasser – "søjlehallen" – giver et meget åbent horisontalt skovbillede på alle årstider, og dermed udsyn, men derfor også begrænsede dæknings- og sløringsmuligheder. Selv med drift i mindre enheder og ved iblanding af nåletræer skønnes typen kun i begrænset omfang at kunne opfylde de militære ønsker om dækningsmuligheder.

Biologiske udviklingsmål

Bøgeskov udgør den naturlige vegetation i store dele af landet, og mange dyre- og plantearter er derfor knyttet til denne skovtype. Skovbundens flora er ofte domineret af arter, der blomstrer før bøgens udspring – fx anemoner. Artssammensætningen vil i øvrigt afhænge af jordbundens næringstilstand. Samtidig er bøgen et godt redetræ, og bøgens olden er et vigtigt fødegrundlag for mange fugle og pattedyr.

Figur 6-1: Fremtidig skovstruktur for skovudviklingstype 11 Bøg, Larsen & Skov- og Naturstyrelsen (2005)

6.3.2. Habitattrægrupper og –træer

Skovdriften i Forsvarets skove skal sikre forekomst af store og gamle (veteran-)træer. Eksisterende dødt ved efterlades til naturligt henfald og i skovområder, hvor dødt ved forekommer i utilstrækkelig mængde, gennemføres en aktiv indsats for at skabe såvel stående som liggende dødt ved. Veterantræer såvel som dødt ved sikres ved udlægning af urørt skov, der på lang sigt garanterer forekomsten af dødt ved. Ligeledes sikres dødt ved igennem udlægning af habitattrægrupper, hvor døde træer samles i grupper for at fremme spredningsmuligheder for tilknyttet flora og fauna samt af driftstekniske hensyn. Habitattrægrupper udlægges og etableres efter følgende anvisning:

- Omfang og placering af habitattrægrupper varierer fra terræn til terræn, men udlægningen skal svare til følgende minimum: For hver ca. 3 ha løv-/nåletræsbevoksning udvælges én habitattrægruppe på mindst 0,2 ha.
- Habitattrægrupper udvælges i alle skovudviklingstyper med undtagelse af skovudviklingstype 94: Urørt skov.
- Markante arealer med naturlig fysisk afgrænsning foretrækkes. Habitattrægrupper afmærkes på grundkortet.
- Af sikkerhedshensyn placeres habitattrægrupper ikke i umiddelbar nærhed af offentlige veje, men gerne i visuel afstand til fremme af oplevelsesværdi.
- I nåletræsbevoksninger inddrages om muligt forekommende løvtræer i habitattrægrupper, eksempelvis i forbindelse med ydre og indre bryn.

- Indenfor yngre habitattrægrupper fremmes udvikling af bredkronede veterantræer. Tyndingstræer efterlades som liggende og eller stående dødt ved.
- Habitattrægrupper udvælges i yngre bevoksninger og senest ved en bevokningsalder på 50 år.
- Fra bevokningsalder på 50 år frembringes aktivt dødt ved svarende til min. 3 døde stående træer pr. habitattrægruppe og min. 3 døde liggende træer pr. habitattrægruppe. Øvrige træer henlades til naturlig død og forfald. Til stadighed sikres både liggende og stående dødt ved i habitattrægrupperne.
- Habitattrægrupper sikres ved aktive indgreb i form af ringning, fældning, sprængning, væltning eller anden metode, der kan sikre stående og liggende dødt ved.

Enkeltstående habitattræer i form af døde eller hule træer, eller træer med revner, sprækker, rådne partier, grov og tyk bark skånes også udenfor habitattrægrupper. Habitattræer udgør om muligt udgangspunkt for placering af habitattrægrupper. Habitattræerne afmærkes ikke på kort.

6.4. Artsbeskyttelse

For at tilgodese særligt beskyttelseskrævende arter er for alle Forsvarets arealer opstillet nedenstående retningslinjer for så vidt angår aktiviteterernes tidsmæssige gennemførelse:

Aktivitet	Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
Skovning, flisning, knusning	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Fældning redetræer, kolonirugere	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Fældning redetræer, rovfugle og ugle	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Fældning hule træer og træer med spættehuller	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Fældning redetræer, for ørne, sort stork, rød glente	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Ødelægge digesvalereder	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Afbrænding af hede	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Slåning og rydning af hede	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Slåning af græsarealer 1. gang	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Oprensning af vandhuller	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■

Signatur	Forklaring
■	Aktiviteten må ikke gennemføres
■	Aktiviteten bør ikke gennemføres
■	Aktiviteten kan gennemføres

Figur 6-2: Aktivitetstypernes tilladte gennemførelsesperioder (FBE, 2011b).

7. AKTIVITETER

Dette afsnit anviser på grundlag af målsætning, status og analyse den praktiske konkrete realisering af indsatsprogrammet på det enkelte delareal. Dette sker som en udmøntning af de modeller, der er oplistet i afsnit 7, hvor den enkelte aktivitet i mange tilfælde beskrives yderligere. Hertil kommer aktiviteter, som ikke er omfattet af en model og som derfor beskrives mere grundlæggende, evt. med henvisning til særskilt projektformulering. Afsnittet kan omsættes direkte i jobbeskrivelser.

Det vedlagte aktivitetskort (kortbilag 2) illustrerer de overordnede planlagte drifts- og plejetiltag i den kommende planperiode (15 år). De enkelte aktiviteter er nærmere beskrevet i nedenstående afsnit, hvor de første afsnit beskriver aktivitetstyper med tilknyttede modeller. Efterfølgende gennemgås en række specifikke aktiviteter, der ikke er suppleret af egentlige modelbeskrivelser. For hver aktivitetsgruppe fremvises en tabel over de planlagte aktiviteter. Tabellen indeholder kolonner med oplysninger om: Målsætning, id-nummer, lokalitet, afdelinger, areal, udførelsestidspunkt og bemærkninger.

Målsætningskolonnen beskriver hvilken målsætnings-type, der udgør grundlaget for aktiviteten. Id-nummeret fremgår også af aktivitetskortet og udgør forbindelsen mellem kort og tabel. Arealkolonnen er for visse aktiviteter underopdelt i to delkolonner, hvoraf den første beskriver størrelsen på det samlede aktivitetsareal, der med mindre andet tydeligt fremgår, er opgivet i ha. Den anden beregner et gennemsnitligt årligt aktivitetsareal fra og med 2012 til og med det planlagte udførelsestidspunkt. Under bemærkninger uddybes den enkelte aktivitet.

7.1.1. Rydning

Nedenstående aktiviteter tager udgangspunkt i modelafsnit 6.1.1.

Målsætning	Id	Lokalitet	Afd.	Areal (ha)	Areal/år (ha)	Gennemføres	Bemærkninger
Militær	1.6	Langs perimeterhegn.	1			Senest 2013.	Der etableres et 4 meter bredt spor langs hegnet. Friholdes herefter løbende for opvækst af træer og buske.

Tabel 7-1: Planlagte rydningsaktiviteter på Understed Nord indenfor kommende planperiode 2012-2026.

7.1.2. Slåning

Gennemføres efter modelbeskrivelse i afsnit 6.1.2.

Målsætning	Id	Lokalitet	Afd.	Areal (ha)	Areal/år (ha)	Gennemføres	Bemærkninger
Natur	1.2		1	0,4		Én gang hvert år.	Maskinel slåning af engarealet. Afdriftsarealet fra aktivitet 1.1 inkluderes efter 2016.
Militær	1.5		1	0,5		Én gang hvert år.	Areal over tanke holdes lysåbne ved slåning efter rydning af træer og buske fra 2012.
Natur	1.7		1	0,7		Én gang hvert år.	Slåning af overdrevarsarealer.

Tabel 7-2: Planlagte slåningsaktiviteter på Understed Nord indenfor kommende planperiode 2012-2026.

7.1.3. Hugst

Nedenstående aktiviteter tager udgangspunkt i modelafsnit 6.2, hvortil der henvises for yderligere oplysninger.

Målsætning	Id	Lokalitet	Afd.	Areal (ha)	Areal/år (ha)	Gennemføres	Bemærkninger
Natur	1.4		1	10		2012, herefter hvert sjette år.	Tynding af hele skoven. Der tyndes efter Forsvarets generelle driftsprincipper.
Natur	1.3		1	2		Senest 2016.	Bevoksningen konverteres til ege- og bøgedomineret skov.
Natur	1.1		1	0,2		Senest 2016.	Bevoksningen konverteres til eng ved afdrift.

Tabel 7-3: Planlagte hugstaktiviteter på Understed Nord indenfor kommende planperiode 2012-2026.

8. REFERENCER

Arealinfo (Udatateret): Danmarks Miljøportal. Tilgængelig på www.miljoeportal.dk

FBE (2011a): FBE bestemmelse for drifts- og plejeplaner. Bilag 5 til FBEBST 610-6. 7 s.
Tilgængelig på www.forsvaret.dk

FBE (2011b): FBE bestemmelse for drift og pleje af skovbevoksede, fredskovspligtige arealer.
Underbilag 1 til Bilag 5 til FBEBST 610-6. 11 s. Tilgængelig på www.forsvaret.dk

FBE (2011c): FBE bestemmelse for drift og pleje af lysåbne natur- og landbrugsarealer samt bevoksede ikke-fredskovspligtige arealer. Underbilag 2 til Bilag 5 til FBEBST 610-6. 10 s. Tilgængelig på www.forsvaret.dk

FBE (2011d): FBE bestemmelse for bevarelse og pleje af fortidsminder og andre kulturspor. Underbilag 3 til Bilag 5 til FBEBST 610-6. 4 s. Tilgængelig på www.forsvaret.dk

FBE (2011e): FBE bestemmelse for forebyggelse og bekæmpelse af invasive plante- og dyrearter.
Underbilag 4 til Bilag 5 til FBEBST 610-6. 3 s. Tilgængelig på www.forsvaret.dk

FBE (2011f): FBE bestemmelse for vildtpleje, jagt, regulering og fiskeri. Underbilag 5 til Bilag 5 til FBEBST 610-6. 9 s.
Tilgængelig på www.forsvaret.dk

FBE (2011g): FBE bestemmelse for offentlighedens rekreative anvendelse af Forsvarsministeriets arealer.
Underbilag 6 til Bilag 5 til FBEBST 610-6. 3 s. Tilgængelig på www.forsvaret.dk

Forsvarsministeriet (2012): Forsvarsministeriets Miljø- og Naturstrategi. Tilgængelig på www.forsvaret.dk

Fødevareministeriet (2010): Bekendtgørelse om jordressourcens anvendelse til dyrkning og natur.
Tilgængelig på www.retsinfo.dk

Larsen, J. B. og Skov- og Naturstyrelsen (2005): Katalog over skovudviklingstyper i Danmark.
Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen.

Miljøcenter Aalborg (2007): Basisanalyse Åsted Ådal, Bangsbo Ådal og omliggende overdrevsområder – N8.

Miljøministeriet (2007): Bekendtgørelse om støjregulering af Forsvarets øvelsespladser og skyde- og øvelsesterræner (BEK 641 af 14. juni 2007). Tilgængelig på www.retsinfo.dk

Miljøministeriet (2011): Naturstyrelsen. Natura 2000-plan 2010-2015. Åsted Ådal, Bangsbo Ådal og omliggende overdrevsområder.

Orbicon (2011): Biolog Jacob P. Jacobsen. Biologisk feltgennemgang af Understed Nord, udført for Forsvarets Bygnings- og Etablisementstjeneste sommeren 2011.

POL-Divisionen (Udatateret): Brændstof til Forsvaret – brændstof til alle. Folder, udgivet af POL-Divisionen.

9. BILAG

Bilag 9.1: Træarts- og anvendelseskoder

Bilag 9.2: Høringsnotat vedr. indkomne hørings svar

Bilag 9.3: Høringssvar

KORTBILAG

Kort 1: Grundkort

Kort 2: Aktivitetskort (drifts- og plejekort)

Kort 3: Skov- og naturudviklingstypekort

Træarts- og anvendelseskoder

<u>Kode</u>	<u>Træart/anvendelse</u>	<u>Kode</u>	<u>Træart/anvendelse</u>
	<u>Løvtræ</u>		<u>Uproduktivt areal</u>
ALØ	diverse løvtræ	FRI	fri tilgroning
ASK	ask	KRA	krat
BIR	birk	MLU	afdrifter
BØG	bøg		<u>Ubevokset</u>
EG	eg	AAN	anden anvendelse
EL	el	BAN	bane
ELM	elm	BRL	brandlinie
KIR	kirsebær	BÆL	bæltespor
LIN	lind	ENG	eng
PIL	pil	FUT	træningsbane
POP	poppel	GRU	grusgrav
REG	rødeg	GRÆ	græs
ÆR	ahorn	HED	hede
	<u>Nåletræ</u>	HUS	hus og have
ANÅ	diverse nåletræ	KLG	kaserne
BJF	bjergfyr	KLI	klit
COF	contortafyr	LUØ	granatbane
CYP	cypres	MAR	mark
DGR	douglas	MOS	mose
FBF	fransk bjergfyr	ORE	overdrev
GRA	grandis	REK	rekreativt areal
HGR	hvidgran	SKB	skydebane
LÆR	lærk	SKR	skrænt
NGR	nordmannsgran	SLE	slette
NOB	nobilis	STB	strandbred
OMO	omorika	STG	standeng
RGR	rødgran	STS	strandsump
SGR	sitkagran	SØ	sø
SKF	skovfyr	VAG	vildtager
ÆGR	ædelgran	VEJ	privat vej
ØSF	østrigsk fyr	VLB	vandløb

Bilag 9.2 Høringsnotat vedrørende indkomne forslag til "Tankområde Understed Nord, Drifts- og plejeplan 2012-2026"

9.2.1. Baggrund

Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse gennemfører gennem drifts- og plejeplaner en 15. årig planlægning for Forsvarsministeriets arealer. Ejendomsstyrelsen implementerer dette gennem drifts- og plejeplanerne. Der er ikke tidligere udarbejdet en drifts- og plejeplan for Tankområde Understed Nord.

Der er tradition for, at forslag til drifts- og plejeplaner efter den interne bearbejdning forelægges til ekstern høring blandt myndigheder, organisationer og øvrige interesserede. Denne proces blev for nærværende drifts- og plejeplan for Tankområde Understed Nord igangsat jf. høringsskrivelse d. 4. november 2014, hvor høringmateriale (Drifts- og plejeplanen med tilhørende kort) var vedlagt. Høringsskrivelsen blev fastsat til perioden den 10. november 2014 til den 14. december 2014.

I nedenstående tabel fremgår det hvilke interessenter, som er blevet hørt samt hvilke høringssvar, der er modtaget inden for høringsskrivelsens udløb:

Institution	Høringssvar
Naturstyrelsen Vendsyssel	
Frederikshavn Kommune	
Danmarks Naturfredningsforening	√
WWF – Verdens Naturfond	
Dansk Ornitologisk Forening	
Danmarks Jægerforbund	
Friluftsrådet	
Dyrenes Beskyttelse	
Verdens Skove	
Entomologisk Fagudvalg	
Dansk Pattedyrforening	

Høringssvaret kan ses i Bilag 9.3 i den fulde ordlyd. Relevante høringssvar er indarbejdet i de pågældende kapitler i nærværende drifts- og plejeplan og beskrives

temavist i det følgende. En evt. indarbejdelse af høringssvar foretages uden yderligere formel høring.

9.2.2. Gennemgang af temaer

I de følgende afsnit gennemgås høringssvaret. Der refereres først til høringssvaret - i visse tilfælde med konkrete citater. Derefter foretages der en sammenfattende vurdering (*kursiv*) og til slut beskrives en beslutning om opfølgning (**fed**).

Generelt

Helt overordnet har Danmarks Naturfredningsforening kun ros til overs for Forsvarsministeriets naturpleje, og synes at drifts- og plejeplanerne generelt er utroligt indbydende, der er rigtig gode fotos og et skarpt blik for de bedste ikonarter på terrænet.

De nævnte bemærkninger tages til efterretning, idet det vurderes, at drifts- og plejeplan for Tankområde Understed Nord som helhed accepteres som fyldestgørende.

Der foretages ingen ændringer.

Plejeaktiviteter

Danmarks Naturfredningsforening foreslår, at der med fordel for naturen kunne skelnes mellem slåning og slæt, hvor biomassen bjerges. Sidstnævnte indsats kan eventuelt erstattes af afbrænding – og så måske netop ikke i dette område.

Som Danmarks Naturfredningsforening bemærker, anses det ikke for sikkerhedsmæssigt forsvarligt at anvende afbrænding som plejemetode på terrænet.

Der foretages ingen ændringer.

Publikumshensyn

Danmarks Naturfredningsforening bemærker at: " ... dette område opfattes (og nok fortsat bør være) "lukket land" for offentligheden". Danmarks Naturfredningsforening bemærker ligeledes, at der er fuld forståelse for, at offentlig adgang altid vil være underlagt Forsvarsministeriets hovedformål med terrænet.

Det er, som Danmarks Naturfredningsforening nævner, ikke sikkerhedsmæssigt forsvarligt, at give offentligheden adgang til terrænet.

Der foretages ingen ændringer.

Sproglige og tekniske rettelser

Danmarks Naturfredningsforening kommer efter gennemlæsning af drifts- og plejeplanen med en gennemgang af planens opbygning og kommer med flere systematik og sprogttelser samt redaktionelle forbedringer.

Forsvarsministeriet noterer sig med glæde, at Danmarks Naturfredningsforening udviser så stor interesse for planen, og de nævnte bemærkninger tages til efterretning. Flere af bemærkningerne er allerede indarbejdet i Forsvarsministeriets drifts- og plejeplaner udarbejdet siden 2012, og andre vil, hvor det er relevant, blive indarbejdet i de fremtidige drifts- og plejeplaner.

Der foretages ingen ændringer i nærværende plan.

Bilag 9.4 Hørings svar

Dato: 12-12-2014

Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse
Att. Henrik Olsen

Hørings svar fra Danmarks Naturfredningsforening til de tre udkast til nye drift- og plejeplaner i Frederikshavn Kommune

DN har 3. november modtaget tre udkast til nye drift- og plejeplaner for Forsvarets arealer omkring Frederikshavn hhv. Depot Jerup, Radioanlæg Rishøj og Tankområde Understed Nord. Foreningens kommentarer vil dels gå på generelle bemærkninger til udformningen af rapporterne og dels – hvor det er skønnet formålstjenligt – for de enkelte områder.

Helt overordnet har DN kun ros til overs for Forsvarets naturpleje, hvad enten den nu er tilsigtet eller utilsigtet gennem hårdt brug, hvor nogle måske endda vil bruge ordet "misbrug". Men da hovedparten af vores danske natur i øvrigt er sovset ind i næringsstoffer og stort set ikke længere anvendes til noget som helst, så kommer mange af Forsvarets arealer til at glimre tilsvarende smukt i landskabet. Når det så er sagt, så er det klart at en forening baseret på medlemmer, der elsker en tur i naturen, altid vil kunne ønske sig bare lidt mere, hvad enten det nu er lidt mere græsning, lidt mere afbrænding eller bare lidt mere offentlig adgang. Men her er modsætningen i for eksempel Tankområde Understed Nord jo åbenlys jf. brændstoftyveriet i Odsherred for et par år siden. Så DN har fuld forståelse for, at offentlighed og adgang altid vil være underlagt Forsvarets hovedformål.

Helt generelt er rapporterne opbygget og præsenteret utroligt indbydende. Fotos er i særklasse gode og blikket for de bedst mulige ikonarter er skarpt. Men når man som her har mulighed for at vurdere tre rapporter i rap, så springer gentagelserne også i øjnene. Afsnit 2. "Indledning" bliver med andre ord lidt tung læsning, når den samme svada gentages for alle områder. Også afsnit 3. "Målsætning" er stort set de samme, ord til andet, kun med en lille konkret tvist til slut om det konkrete område. På sigt kan Forsvaret overveje, hvorvidt alle gentagelser er nødvendige at medtage i hver rapport, eller om man kunne lave en fælles strategi eller "overordnet plan", der efterlod de enkelte områder med nogle snævrere og meget mere konkrete og kortere afsnit. Kun ved 2. nærlæsning af de tre rapporter, er det faldet DN ind, at Forsvaret netop ved at skifte mellem grøn og sort underoverskrift signalerer hhv. "fælles afsnit for alle områder" og "konkret afsnit for lige dette område". Det kunne nok gøres endnu klarere.

I afsnit 3. "Målsætninger" er skemaerne bygget op med emnerne "militær", "natur" og "publikum", hvortil knytter sig undergrupperne "strategisk", "taktisk" og "operationel", uden at det er helt klart, hvad denne militærjargon dækker over. DN's forslag til en mere civil ordlyd kunne være "status", "målsætning" og "handling" eller "udviklingsmål". På sin vis er det fremragende at gøre noget så konkret som rydning af krat, indhegning og afgræsning til noget "operationelt", for så har læseren en klar fornemmelse af, at tingene bliver gjort. Det bør dog overvejes i de kommende rapporter, at placere de gode luftfotos nær skemaerne,

ligesom Forsvaret med indtegninger på disse kort kan skære det ud i pap også for under entreprenører hvor og hvordan hvilke operative handlinger skal finde sted.

Afsnit 4. "Status" bør Forsvaret generelt overveje at sætte efter "Indledning" og før "Målsætning", idet det for en civilist virker mest logisk at beskrive status *før* målsætning for fremtiden. På de store kort, der viser (eller burde vise) afgrænsningen ofte i forhold til Natura 2000, kan man overveje ikke at fuldfarve Natura 2000 områderne, men nøjes med en 70-80 % gennemskinnelighed i den farve, der nu vælges til formålet (oftest grøn). Eventuelle øvrige militære arealer (med andre terminer for nye drifts- og plejeplaner) bør også tegnes ind på samme kort for sammenhængens skyld. Er tre kort pr. rapport for meget? Det gør det selvfølgelig meget konkret og nemt at finde, hvis man vil ud og kikke i området. Men når der samtidig for to af de tre arealer er endnu et helsides luftfoto over arealet, men konkrete udpegninger (og desværre igen fuldfed farvelægning uden gennemskinnelighed), så virker det lidt for dominerende og unødvendigt. Hertil kommer de tre løse kort til hver rapport! Formålet med alle disse kort og luftfotos bør overvejes i fremtiden. Hvem er de til? Er de til naturmennesket eller entreprenøren, der skal ud og lave indhegning eller rydde krat operationelt? Hvis løse kort fortsat skal indgå i rapporterne bør Forsvaret overveje, om ikke afsnittenes overskrifter og kortenes titler kan bindes bedre sammen.

I forhold til kortlægningen af habitatnaturtyperne er det nok også værd at overveje fremover, hvorvidt det er nødvendigt med et temmelig stort diagram, der f.eks. viser at der findes under 1 hektar surt overdrev på Radioanlæg Rishøj. Allerede på helsideskortet på siden inden har vi fået en fin fornemmelse af arealernes beliggenhed. På de to arealer med habitatnaturtyper ville en kort artsliste med karakterarter eller indikatorarter være langt mere oplysende for den naturinteresserede læser. Her kunne Forsvaret læne sig op ad DCE's skemaer for naturtyperegistreringer. Det er også et godt spørgsmål, om det er vigtigt at kende udpegningsgrundlaget for det Natura 2000, som et givent område indgår i. Det er vel kun vigtigt, hvis drift og plejeplanen rummer en specifik indsats for en del af udpegningsgrundlaget, og selv da er det næppe nødvendigt med de ofte lange opremsninger af naturtyper etc. I anden sammenhæng må det prioriteres højt, at få formidlet de naturdata, der ligger bag Forsvarets drift- og plejeplaner via eksempelvis miljøportalen som offentligt samlingspunkt for data om biodiversitet. Kun på den måde vil det kunne indgå fremover i HNV kort (High Nature Value).

Afsnit 5 bærer den lidt kryptiske titel "Analyse" uden at afsnittet virker specielt analyserende. Der er mere tale om gentagelser af velkendte problemstillinger for al dansk natur krydret med et underafsnit om ny konkret indsats for det pågældende område. Hvis DN skulle tage afsnittets overskrift for pålydende, så ville foreningen her tro at man fandt den biologisk faglige forklaring på, hvorfor hvilke aktiviteter skulle målrettet hvor. Med andre ord: "Forsvarets egen analyse af arealets kvaliteter sammenholdt med det militære behov i området tilsiger, at der i 2015 sættes ind i område A med.. osv."

Afsnit 6. bærer ligeledes en lidt krypteret titel – "Modeller". Trods overskriften er vi meget nær kernen i det "operationelle" fra skemaerne i afsnit 3. Det er med andre ord en meget konkretiseret model, der er tale om i afsnittet, der alle sluttet med et udmærket skema over et helt års indsats fordelt på måneder. Underafsnittet "Publikumshensyn" kan overvejes at føres ind i et helt selvstændigt afsnit, hvis primære sigte vil være at oplyse de civile læsere om mulighederne for og begrænsningerne i færdsel til fods og/eller på cykel. Denne viden er ikke altid lige nem at tilegne sig i rapporterne.

Afsnit 7. "Aktiviteter" rummer et skema, hvis "koder" kan være svære at bryde, idet der henvises til et af indstikskortene (aktivitetskortet). Men selv med denne viden kan det være svært at forstå hvad "id", "lokalitet" og "afd." skal oplyse om.

For de konkrete områder har DN følgende ord med på vejen:

Tankområde Understed Nord – ingen bemærkninger udover at dette område opfattes (og nok fortsat bør være) "lukket land" for offentligheden. Der kunne dog med fordel for naturen skelnes mellem slåning og slæt (hvor biomassen bjerges). Sidstnævnte indsats kan eventuelt erstattes af afbrænding (og så måske alligevel ikke i netop dette område!)

Radioanlæg Rishøj – på det operationelle område kan Forsvaret overveje, om ikke leslåning med frivillige i de fugtige lavninger kunne danne bro til civilister i området. Der er tale om små og afgrænsede områder, hvis beliggenhed vil tale til mange som "lidt eksotisk". Afbrænding kunne også overvejes, idet man har gode erfaringer med afbrænding af eksempelvis blåtop i samme slags områder på hederne. Sidst i afsnit 4.3.3 henvises til et afsnit som ikke findes (4.3.1.3), ligesom Forsvaret bør sikre sig, at man skelner mellem dårlig pleje af et overdrevslignende areal og overdrev med for meget kvælstofsdeposition. Her er det vigtigt at holde for øje, at slåning og grønthakkelse af vegetationen giver så godt som samme næringsrige græsdominerede vegetation som for meget kvælstof. I begge tilfælde vil høst af biomassen og/eller mosaikafbrænding ændre radikalt på denne lidt triste standard. Da der findes lyng i området vil det være en både naturtypisk og naturgavnligt drift.

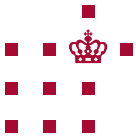
Depot Jerup – måske det særligt af denne rapport springer i øjnene, at der er tale om stort set samme model til alle områderne – med lidt tilpasninger ind i mellem. Hvis det stod til DN kunne man have udvalgt og fokuseret en særlig indsats på noget af det, der er særligt ved Depot Jerup. Det kunne f.eks. være rødrygget tornskade, som er rødlistet og truet på sin udbredelse. Med en målrettet, særlig indsats (flere åbne områder, grupper af stikkende buske og mosaikafbrænding til at give rigt insektliv) ville netop dette "ikon" få det markant bedre, takket være Forsvaret. På grund af området's paddebestande, bør det ligeledes overvejes om "one size fits all" jf. skemaet for aktiviteter i området over året. "Skovning, flisning og knusning" i marts og indtil midten af april er måske ikke lige hofretten for de selv samme padder, der har overvintret blandt træerødder og i kvasbunker.

Med stort ønske om fortsat at bidrage til forsvaret for dansk natur..

På vegne af Danmarks Naturfredningsforening

Jan Pedersen, naturmedarbejder
DN Sekretariatet

Eigil Torp Olesen, formand
DN Frederikshavn

Forsvar for naturen

Forsvarets skyde- og øvelsesterræner anvendes til militær uddannelse, men samtidig udgør arealerne nogle af de tørste og bedst bevarede naturområder i Danmark.

Sammenlagt forvalter Forsvaret 33.000 ha enestående natur, hvor den militære benyttelse går hånd i hånd med værdifulde danske naturtyper og arters beskyttelse. Mange militære arealer er i perioder åbne for publikum, så også offentligheden kan besøge og opleve de unikke naturarealer.

I samarbejde med Miljøministeriet har Forsvaret udviklet et særligt koncept for udarbejdelse af drifts- og plejeplaner for terrænerne. Igennem planerne sikrer Forsvaret en passende afvejning mellem militære uddannelsesmæssige behov, naturbeskyttelse og offentlighedens adgang. Information om Forsvarets naturforvaltning kan findes på www.forsvaret.dk.

Kortbilag 1

Grundkort

Understed Nord

14 ha

Signatur

Skov:

	Løv	7 ha
	Nål	3 ha
	Midlertidig ukultiveret	1 ha

Lysåbne arealer:

	Eng	0,3 ha
	Sø og vandløb	0,1 ha

Øvrige arealer:

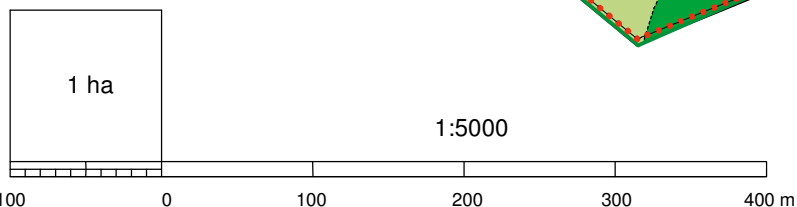
	Øvrige ubevoksede arealer	2 ha
--	---------------------------	------

Linier:

	Natura 2000 område
	Hegn
	Litra
	Søbred/vandløb
	Ydergrænse

Veje:

	Spor
	Vej

Grundkort udarbejdet 2012

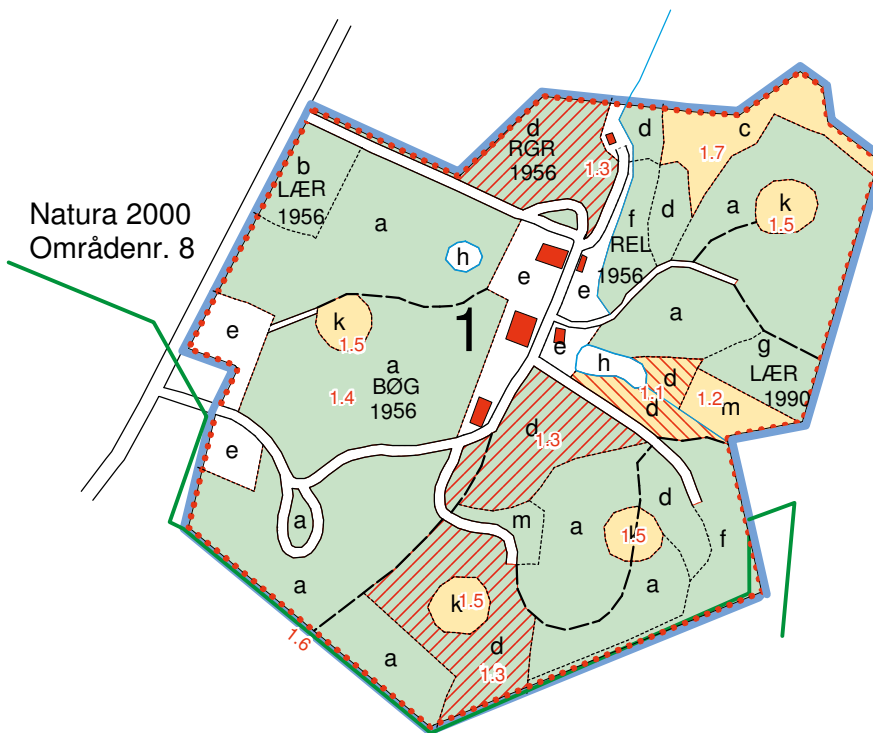

Kortbilag 2

Aktivitetskort

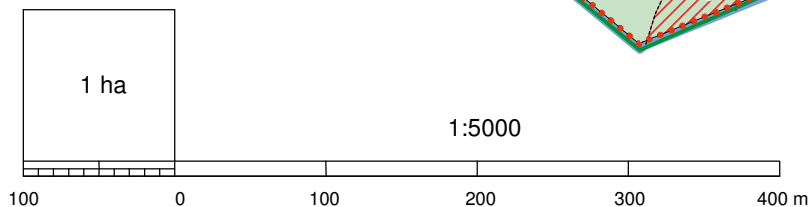
Understed Nord

14 ha

Signatur

- Konvertering til løvtræ
- Rydning
- Hugst
- Slåning
- Friholdelse af kørespor langs fast hegn
- 1.1** AktivitetsID

Grundkort udarbejdet 2012

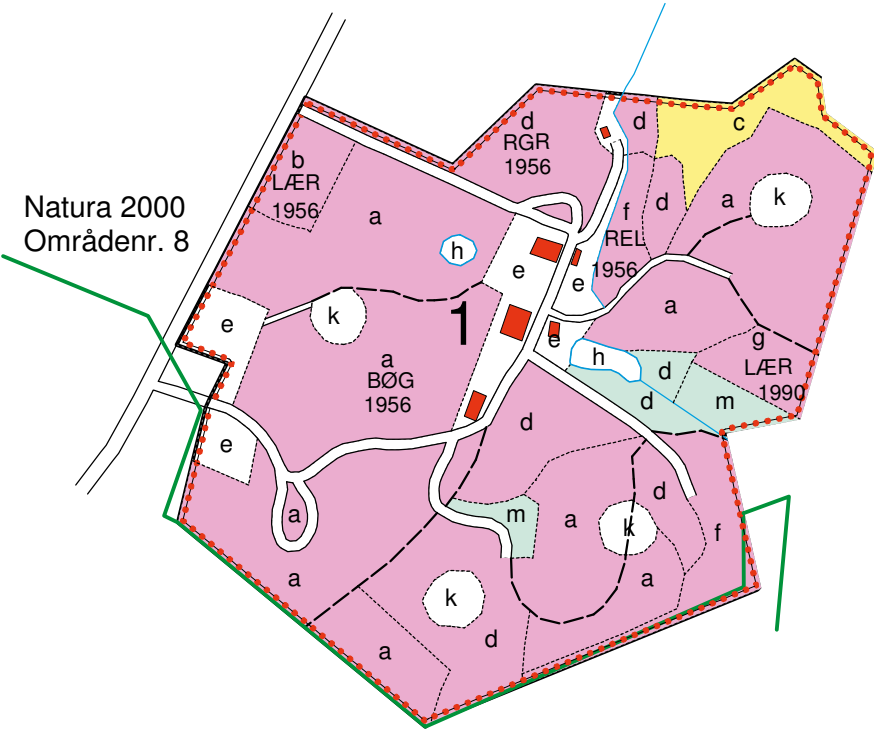

Kortbilag 3

Skov- og naturudviklingstypekort

Understed Nord

14 ha

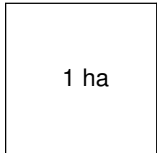
Signatur

Naturudviklingstyper:

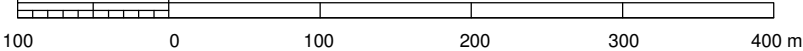
- Eng 0,5 ha
- Overdrev 0,4 ha

Skovudviklingstyper:

- 11 Bøg 10 ha

1:5000

Grundkort udarbejdet 2012

